

Dansens og musikkens rødder 23

Menuetten på Falster - 1

af Ole Skov

I denne artikel skal vi se på, hvorfor og hvordan Menuet blev bevaret som dans på Falster.

I 1700 og ind i 1800-tallet blev Menuet danset i hele Danmark og af alle befolkningslag. Det var blandt andet danse-lærerne, der ved at rejse rundt i landet fik spredt dansene, herunder også Menuet, til alle afkroge af riget. I løbet af 1800-tallet gik Menuetten dog af mode igen ligesom så mange andre danse, men enkelte steder i provinsen overlevede den mærkværdigvis. Et af de steder, hvor man heldigvis fik indsamlet og bevaret 'bondemenuetten' som dans, var på Falster. Det var nok også det første sted, hvor danseindsamlerne fandt og fik nedskrevet måden at danse den på.

Men først skal vi se på det falsterske samfund og de musikalske miljøer, som nok var årsag til, at Menuetten overlevede der.

Man kendte ret tidligt Menuet på Falster. I en spillemandsbog nedskrevet af Hans Adrian i Hillestrup i 1915 findes flere flere Menuet melodier. Han skriver blandt andet:

"Dansene i denne bog er spillet af min fader Peder Adrian født i Karleby

den 10. februar 1825 og mange af dem spillet af min bedstefader Lars Adrian i Karleby, født 1783. De er samlet og nedskrevet her i december 1915 af Hans Adrian født 28. februar 1853".

Melodi nr. 21 i bogen er en Menuet (Molvæt), hvorom Hans Adrian skriver, at bedstefaderen Lars Adrian (1783-1865) har spillet den. Melodien havde han hjembragt fra Holsten, hvor han lå som soldat under Napoleonskrigene i 1811. Menuetten er speciel, blandt andet fordi den er i Mol og på grund af taktantallet. Hjem til Falster bragte han også en stor violin, som han spillede på til gilderne. Et morsomt eksempel på hvad en spillemand tjente er, at han i 1813 hos naboen Rasmus Fransker for en balaften fik hele 70 Rigsdaler, men det var jo også under statsbankerotten.

Lars Adrians søn Peder Adrian (1825-1906) var som nævnt også spillemand. Han var også meget ude at spille, og til fastelavn kunne han være væk hjemmefra i 8-9 dage i træk. Til bryllupper og lignende spillede han klarinet, hvortil han selv skar bladene til mundstykket. Han var ikke den bedste klarinet-spiller, så til andre gilder spillede han violin. Han spillede i 52 år og hans 5 sønner deriblandt Hans Adrian afløste

B.S. Ingemann omkring 1860.

ham som spillemænd i området, da han lagde op.

Den almindelige musikaktivitet foregik dengang ofte blandt lærerne og i præstegårdsmiljøerne. Det gjorde den i hele landet og også på Falster, hvor der altid har været et rigt musikliv både i købstæderne men også i de mindre byer på landet.

I det sidste tiår af 1700-tallet voksede en dreng op på præstegården i Torkildstrup på Nordfalster. Det var den senere digter Bernhard Severin Ingemann (1789-1882). Han skriver blandt andet fra sin barndom: "Salmer og det bibelske sprog hørtes næsten aldrig udenfor kirken, men muntre sange, spøg, dans, og selskabelig glæde gendød ofte i præstegården. Dejlige somme med kære gæstebesøg fulgtes af hyggelige vintre, hvis stilhed afbrødes af juleglæden i hjemmet for små som for store og af juletidballerne for den voksne ungdom". Ingemann beskriver mange gange danse- og balsituationer fra sit barndomshjem, men han besøgte også en præstegård på Sydfalster og skriver derfra:

"Det var en lille, letbevægelig præst fra Falster Sønderherred, som var temmelig bekendt for sine gode latinske vers og var mønster for milde og sagtmodige husfædre. At leve overenstemmende med naturen var hans princip. Musikkens forædlende virkning på ungdommens sæder kendte han fra sine

Lars Adrians Menuet hjembragt fra Holsten ca. 1812.

græske klassikere, og det naturligste udtryk af sand og uskyldig livsglæde så han i den lette, uforberedte dans.

Når den lille, lærde bedstefader om aftenen forlod sine klassikere og studerekammeret, medbragte han gerne selv fiolinen og havde sin glæde af at være spillemand, mens børn og børnebørn dansede omkring ham med husets kærkomne gæster”.

Der var et friskt liv på præstegårdene dengang.

Det var ikke kun præsterne, der spillede op til dans. På Falster var der også flere steder bondemusikgrupper. Deltagerne i nogle af disse orkestre var spillemænd, der spillede til dans ved de årlige gilder, såsom høstgilder, kartegilder, møggilder, sommer i by fester og så videre. Ud over at spille til dans dannede de kvartetter og små kammerensembler, som spillede klassisk musik. Man spillede til dans, og for at der skulle lyttes til, men bestemt også for sin egen fornøjelses skyld.

Nogle af de spillemænd og musikere, der startede sådanne grupper, underviste også andre i spil og sang. Derfor var der mange, der kunne spille et eller flere instrumenter. Ved arrangementer som skydefester, bryllupper m.m. var det ofte blæseinstrumenterne klarinet og kornet, der blev foretrukket, mens man ved spisninger og dansegilder oftest trakteredede violin og cello.

Mange spillemænd fra landet spillede også i byerne. I byorkesteret i Nykøbing var der i perioder mange 'spillemænd', og en del af disse var markante personligheder, og der var flere fremtrædende spillemandslægter repræsenteret.

En af de markante spillemænd og musikere var Peter Larsen Suder (1834-1911) eller Pe'Suer, som man kaldte ham. Han blev født på slægtsgården Sudergård i Marrebæk ved Væggerløse på Sydfalster d. 4. april 1834. Pe'Suer var ud af storbonde-slægt, så man havde mange tjenestefolk på gården.

Datidens storbønder satte deres præg på egnen og dens kulturliv. Det gjorde Pe'Suer også. Han ledede selv arbejdet på gården, brugte nogen tid på andelsbevægelsen men brugte især megen tid på musikken. Det politiske liv interesserede ham ikke så meget, han levede og virkede for de lokale 'bevægelser'.

Pe'Suer var musikinteresseret til op over begge ører, og han skulle engang have sagt: "Man må godt kalde mig en ringe bonde, men ikke en dårlig musi-

Peter Larsen Suder og hans kone Karen i 1905.

ker”. Han spillede og sang, han byggede violiner og han underviste i musik og spil på meget højt plan. Pe'Suer gik aldrig nogen steder uden sin kalveskindspose med violinen, og der skulle ikke mange opfordringer til, før han tog den frem for at give et spillemandsnummer eller et stykke af mere klassisk karakter. Hvilke musikstykker, han og hans orkester spillede, er ikke til at sige, men der har helt givet været en del Menuet melodier iblandt. Netop den type musik var velyndet blandt dem, der udøvede den klassiske musik.

Den 25. juli 1862 blev Peter Larsen Suder gift med Karen Larsdatter, der var

madpakke og giv mig mine støvler, jeg skal til København og høre Lumbye spille”. Som et kuriosum kan det nævnes, at Pe'Suer også var en ivrig husflidsmand. Han havde tømret sin egen ligkiste og sov til middag i den, så den kunne blive godt 'lagt til' til den dag, hvor der blev brug for den. Det siges dog, at han alligevel ikke blev begravet i sin egen kiste. Man syntes ikke, at den var fin nok for en storbonde.

Pe'Suer havde sit eget lille kammerorkester, som udelukkende bestod af lokale kræfter. Medlemmerne elskede som han selv musik og spillede også til dans. På billedet ses en kvartet, som fra venstre består af Peter Mikkelsen, Karl Hemmingsen, Kristian Hemmingsen og Kristian Suder. Bagest i midten står dirigenten Peter Larsen Suder, til venstre hans kone Karen Suder og bagest til højre Jørgen Mikkelsen, der bare altid godt kunne lide at blive fotograferet.

Vi ved en del om Peter Larsen Suder, sandsynligvis fordi han spillede godt og var en særegen person, men også fordi han gjorde sig bemærket i lokalsamfundet. Hans kone Karen derimod ved vi meget lidt om, men hun dukker op igen

Peter Larsen Suders kvartet - billede fra omkring år 1900.

født i 1837. De fik ingen børn, men tog Karens søstersøn Kristian til sig.

Pe'Suer var både en markant personlighed men også et særpræget menneske. Det fortælles om ham, at når 'ånden' kom over ham, kunne han pludselig midt i det daglige arbejde gå ind til sin kone og sige: "Karen smør mig en

nogle år senere i forbindelse med indsamling af gamle danse i Foreningen til Folkedansens Fremme (FFF).

Artiklen fortsættes i næste nummer, hvor indsamlingsarbejdet og dansen Menuet vil blive belyst.